

Galleý Edmun

Category: Kitapcy, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly
написано kitapcy | 23 января, 2025

Galleý Edmun GALLEÝ EDMUN

1656-1742-nji ýyllarda ýaşap geçen iñlis astronomy we geofizigi. Ol asman gümmeziniň günorta ýarymynda ýerleşýän ýyldyzlaryň ilkinji katalogyny düzüpdir. Nýutonyň kömegin bilen, ilkinji bolup 23 guýrukly ýyldyzyň hereket edýän ýollaryny hasaplaýar we olaryň içinde üçüsiniň ýollarynyň meňzeşligini görüp, megerem, bu bir guýrukly ýyldyzyň 3 gezek geçmegi bolaýmasyn diýip çak edipdir we onuň ýene-de 1758-nji ýilda gaýdyp geljekdigini öňünden aýdypdyr. Ol guýrukly ýyldyz hakykatdanam 1758-nji ýylyň Bitaraplyk (Dekabr) aýynda öwrülip gelýär. Emma ony görmek Galleýe miýesser etmeýär, çünkü ol guýrukly ýyldyzyň dolanyp gelmeginden 16 ýyl öñ dünýäden ötyär. Şeýlelik bilen, ilkinji bolup oña guýrukly ýyldyzlaryň Ýeriň atmosferasynda döremän, olaryň Gün Äleminiň agzalarydygyny subut etmek başardýar. Onuň eden işlerine sarpa goýlup, 76 ýıldan gaýdyp gelýän guýrukly ýyldyza onuň ady dakylýar.

■ GALLEÝIŇ GUÝRUKLY ÝYLDYZY

Galleýiň ady dakylan guýrukly ýyldyz. Ol esasan ýeñil elementlerden durýan »kosmos aýsbergidir». Ol adamzat durmuşyndaky iñ meşhur guýrukly ýyldyzlaryň biridir. Çünkü onuň kömegin bilen ilkinji gezek guýrukly ýyldyzlaryň Ýeriň howasynda döremän, has uzak hereket edýändikleri tassyklanyldy. Ol XX asyrda iki gezek Günüň golaýyndan geçip, asyryň başynda Ýer togalagyny guýrugy bilen kakady (1910-njy ýylyň Magtymguly (maý) aýynyň 19-yına, asyryň ahyrynda bolsa onuň golaýyndan »WEGA-1,2» (10 müň km uzaklyldan), »Jotto» (500 km) we »Planeta» geçdiler. Oňa garamazdan, ýerdäki janly-jandarlara-da we emeli hemralara-da hiç hili şikes ýetirilmedi. Diňe asyryň başynda ahyrzaman gopýar diýip, öz

janyna kast eden adamlar bolupdyr, guýrugyň erbet täsiriniň garşysyna »derman» ýasap satan bolup, baý bolanlar bolupdyr. Soňky gezek ol 1986-njy ýylyň Baýdak (fewral) aýynyň 9-ynda Günüň golaýyndan geçip, özüniň 30-njy aýlawyny tamamlap, 31-nji aýlawyna başlady. Oňa goýberilen emeli hemralaryň kömegin bilen iňňän kän gymmatly maglumatlar alyndy we olar Ýerden gözegçilik edilende alnan maglumatlaryň doğrulygyny tassykladylar. 1985-nji ýyllaryň başlarynda SSSR-iň »Maýak» radiostansiýasynyň birnäçe gezek gaýtalan habaryna laýyklykda, Galleýiň kometasynyň Sowet soýuzynda iň gowy suraty Gazagystanyň Assy-Turgen dagynda, deňiz derejesinden 3 müň km-e golaý beýiklikde, 1984-nji ýylyň Bitaraplyk (dekabr) aýynyň 24-26-sy aralygynda 1 metrlik teleskopyň kömegin bilen alyndy. Bu işe ukrainaly astronom K. Çurýumow, moldawiýaly astronom D. Gorodeskiý we türkmenistanly astronom H. Meläýew gatnaşdylar. Gelejekde 2061-nji ýylда Günüň golaýyndan geçer diýlip çaklanylýar.

»SYRLY ÄLEM»

Aşgabat. Ylym. 2004 Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly